

MEHMET AKİF ERSOY

Hayatı-Düşünceleri-Eserleri

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

MEHMET AKİF ERSOY

(Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)

Başeditör

Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ

Editörler

Dr. Yeşim ÇAĞLAR

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ

MEHMET AKİF ERSOY
(Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)

YAYIN SAHİBİ
Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Mehmet Ali KUMBUZOĞLU
Genel Sekreter

YAYIN YÖNETMENİ
Dr. Necati SUNGUR
Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanı

BAŞEDİTÖR
Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ

EDİTÖRLER
Dr. Yeşim ÇAĞLAR
Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ

KAPAK TASARIMI
Gülcan ACARTÜRK

SAYFA TASARIMI
Şule BAYRAK

BASKI
TBMM Basımevi - 1. Baskı Haziran 2022

ISBN
978-605-2089-62-0

BASKI ADEDİ
1000

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Mustafa ŞENTOP.....XIII

SUNUŞ

Mümin ŞAHİN.....XV

ÖN SÖZ

Celalettin VATANDAŞXVII

MİLLÎ MUTABAKAT METNİ OLARAK İSTİKLAL MARŞI VE

MEHMET AKİF ERSOY1
D. Mehmet DOĞAN

KUR'AN'DAKİ MEÂNÎ SANATLARINI YANSITMA AÇISINDAN

MEHMET AKİF ERSOY'UN MEALİ9
Osman ARPAÇUKURU

MİLLÎ MÜCADELE BAĞLAMINDA İSTİKLAL MARŞI, İSTİKBAL VE

AKİF'İN İSLAMCILIĞI35
Mustafa AYDIN

BİR İSTİKBAL MARŞI OLARAK SAFAHAT.....49
Yavuz BAYRAM

MEHMET AKİF'İN MEALİNİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ.....77
Musa DUMAN

BİR ELEŞTİRİ ADAMI OLARAK MEHMET AKİF ERSOY87
Kadir CANATAN

VATAN VE MİLLET RUHUYLA BİR ÖMÜR: MEHMET AKİF ERSOY'UN

ÇOCUKLUK, GENÇLİK VE EĞİTİM HAYATI121
Ahmet Sait CANDAN

MEHMET AKİF'İN DİL ANLAYIŞI, “FİR'AVN İLE YÜZ YÜZE” ŞİİRİNİN DİL

VE ÜSLUP AÇISINDAN İNCELENMESİ133
Yeşim ÇAĞLAR

MEHMET AKİF ERSOY: HAYAT ESER İÇİNDE YA DA ESERİ HAYATTAN OKUMAK	149
<i>Salim ÇONOĞLU</i>	
MEHMET AKİF'İN ÂSİM'İNİ TANITAN ÜÇ METİN: SÜLEYMAN NAZİF, HALİL NİHAT, NURETTİN TOPÇU ÖRNEKLERİ	163
<i>Muharrem DAYANÇ</i>	
MEHMET AKİF'İN EĞİTİM FELSEFESİ VE EĞİTİM MODELİ OLARAK “ÂSİM'İN NESLİ” TASAVVURU	179
<i>Süleyman DOĞAN</i>	
ELEŞTİRİNİN BELİRLENİMSİZLİĞİNDE: MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İRONİ	225
<i>Ülkü ELİUZ</i>	
İZLENEN MİLLÎ ŞAİR-MEHMET AKİF ERSOY	259
<i>Nazım ELMAS</i>	
MAHİR İZ'İN DÜNYASINDA MEHMET AKİF	269
<i>Mustafa GÜLALİ</i>	
EKRANA YANSIYAN MEHMET AKİF ERSOY	305
<i>Mücahit GÜNDOĞDU</i>	
SAFAHAT I. KİTABI TİYATRO METNİ OLARAK OKUMAK	321
<i>Mehmet GÜNEŞ</i>	
MİTHAT CEMAL'İN AKİF İMGESİ	333
<i>Bilgin GÜNGÖR</i>	
MEHMET AKİF ERSOY'UN SANAT VE ŞİİR TELAKKİSİ	351
<i>M. Muhsin KALKIŞIM</i>	
MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRİ VE ŞİİR SANATI	367
<i>İbrahim KAVAZ</i>	
ARUZ DEHASI MEHMET AKİF	385
<i>Hasan KAYA</i>	
İSTİKLAL MARŞI'NIN TEMEL MESAJLARINI YENİDEN DÜŞÜNMEK	405
<i>Bilal KIRIMLI</i>	

MEHMET AKİF DÜŞÜNCESİNDE İSLAMCILIK	415
<i>Ahmet Ayhan KOYUNCU - Mehmet ERKOL</i>	
YENİDEN İSLAMLAŞMA ÖNDERLERİ ARASINDA MEHMET AKİF'İN ROLÜ	433
<i>Metin ÖNAL MENGÜŞOĞLU</i>	
BİYOGRAFİK ROMANDA ÖZNEYİ ARAMA İRONİSİ: MEHMET AKİF'İ KURAN ROMAN VAR MIDIR?	455
<i>Canan OLPAK KOÇ</i>	
HASAN BASRİ ÇANTAY'A GÖRE MEHMET AKİF ERSOY.....	473
<i>Gülşen ÖZER</i>	
SAFAHAT'TA TAHKİYE UNSURLARI VE KURGU TEKNİKLERİ	489
<i>Yunus Emre ÖZSARAY</i>	
MEHMET AKİF'İN MİLLÎ MÜCADELE'DE BİRLİK VE BERABERLİĞİ İNŞA ÇABALARI VE İSTİKLAL MARŞI'NIN YAZILIŞ SÜRECİ.....	501
<i>Sezai ÖZTAŞ</i>	
İSTİKLAL MARŞI'NDA İNANMAYA İNANMAK.....	519
<i>Cafer ŞEN</i>	
AKİF'İN LEYLÂ'SI.....	533
<i>Yaşar ŞENLER</i>	
ÇAĞDAŞ İSLAM DÜŞÜNCESİ AÇISINDAN MEHMET AKİF	545
<i>Mustafa TEKİN</i>	
HAMİ-ŞAİR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MEHMET AKİF VE ABBAS HALİM PAŞA	559
<i>Servet TİKEN</i>	
SAFAHAT'TA IRK, KAVMİYET, ÜMMET, MİLLET VE MİLLİYET KAVRAMLARININ TEZAHÜRÜ	569
<i>Yüksel TOPALOĞLU</i>	
KUVAYİMİLLİYE VE MEHMET AKİF.....	591
<i>Mustafa TURAN</i>	

KUVAYİMİLLİYE VE MEHMET AKİF

Mustafa TURAN

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü, Ankara/Türkiye, mustafa.turan@hbv.edu.tr

Giriş

Osmanlı Devleti, 29 Ekim 1914 tarihinde fiilen girdiği I. Dünya Harbi'nden yenik çıkmış ve 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalamıştı. Devlet tamamen teslim olmuş, ordusu terhis edilmiş, silah ve cephane-sine de galip devletler tarafından el konulmuştu. Dünya Harbi'nde varını-yo-ğunu ve özellikle savaşabilecek beşeri kaynağını zaten kaybetmiş olan millet, fakir ve yorgun bir hâldedir. Böyle bir dönemde “Düvel-i Muazzama'ya karşı direnme imkânının kalmadığı; bu gerçekten hareketle teşebbüs-i siyasiye yo-luyla hareket edilmesi gerektiği” görüşüne karşı “mütarekedeki hükümler galip devletlerin Türk milletine Anadolu'da dahi yaşama hakkı tanımayacaklarını ve istiklalin tamamen kaybedileceğini göstermektedir; dolayısıyla ne pahasına olursa olsun silahlı mücadele edilmesi gerekmektedir.” görüşünün/anlayışının karşı karşıya geldiğini görmekteyiz. Her iki görüşün de haklı yönleri vardır. Bu iki farklı görüşü savunanlar İstiklal Harbi'nin sonuna kadar tutumlarını devam ettirmişler ve birbirleriyle mücadele hâlinde olmuşlardır. Mütarekeyi yapan İstanbul yönetimi işgal altındadır ve siyasi teşebbüslerden medet umar bir durumdadır. Galip devletlerin, “her milletin kendi kaderini belirleyeceği” olarak ifade edilen self-determination ilkesine uyacakları ve adaletli bir ba-rış antlaşması yapılacağı beklentisi içerisinde. Zaten mütareke de bu ilkeye güvenilerek imzalanmıştır. Bu tavrı ve politikası gereği İstanbul yönetiminin meşruiyeti sorgulanmaya başlanacaktır. Çünkü olaylar İstanbul yönetiminin beklediği gibi gelişmemiş, bir süre sonra 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevrés

Barış Antlaşması imzalatılmıştır. Bu durumda milis kuvvetler oluşturmak suretiyle bir mücadeleye girişmekten başka bir yol kalmamıştır. Kaldı ki, Türk milletinin tarihi, medeniyeti, inancı, haysiyeti ve kimliği ona mücadeleyi telkin etmektedir.

Esasen Müslüman Türk milletinin, vatan, can, mal ve namusunun tehlikeye düştüğü zamanlarda kutsal kabul ettiği değerler uğruna milis kuvvetler oluşturarak silahlı mücadeleyi giriştiği, dolayısıyla Kuvayımilliyenin ortaya çıktığını görmekteyiz. 1877-1878 Osmanlı-Rus, 1897 Osmanlı-Yunan ve 1912-1913 Balkan Harpleri'nde Türk milis kuvvetleri savaflara iştirak etmişlerdi. Birinci Dünya Harbi'nde de İttihatçılar, bir yandan Osmanlı Devleti'nin savaştan yenik çıkması hâlinde şerefli bir barış yapılabilmesi için çalışırken, bir yandan da yeniden savaş için gerekli gördükleri silah ve malzemeyi bazı yerlerde depolamışlardı. Hatta savaş devam ederken ülkenin iç kısımlarında kurulacak teşkilatın sivil ve askerî idarecileri belirlenmiş, mütarekeden hemen sonra her ihtimale karşı son bir savunma yapmak için gizlice bir İslam İhtilal Komitesi dahi kurmuşlardı. Mütarekeden sonra Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevat (Çobanlı) Paşa ve Fevzi (Çakmak) Paşa'nın, Anadolu'nun mutlaka işgal edileceğinden hareketle yaptıkları gizli toplantılarla bazı tedbirler almaya çalıştıkları; Kuvayımilliyenin kurulması ve millî iradenin buna dayandırılması görüşünde oldukları görülmektedir. 1919 Nisan ayı içinde gerçekleşen bir toplantıda eldeki silah ve cephanenin İtilaf Devletlerine teslim edilmemesini vatani bir vazife olarak kabul eden paşalar, İstanbul'daki hükûmet işgal kuvvetlerinin elinde esir olduğundan buradan verilen emirlerin, yerine getiriliyor gibi gösterilerek gerçekte icra edilmemesini ve Anadolu'da millî iradenin ortaya çıkması ve millî iradeye dayanan bir idarenin kurulmasını istiyorlardı. Nitekim mütareke döneminde ordudan terhis edilen ve kaçarak Kuvayımilliyeye katılanlarla yavaş yavaş mukavemet grupları teşekkül etmiş ve ilerleyen düşman kuvvetlerine karşı direnmeler başlamıştır. Mesele sadece askerî direnişin başlaması ile kalmayacak İstanbul yönetiminin/ iktidarın meşruiyetinin Kuvayımilliyeye dayanması ile sağlanabileceği yönünde zorlamalar başlayacaktır.

Millî Mücadele döneminde Kuvayımilliye sadece milis kuvvetleri anlamında kullanılmamıştır. Olayların tezahürü yönünde farklı anlamlar yüklenen Kuvayımilliye kavramı kuvâ-yı devlet, irade-i milliye, hâkimiyet-i milliye,

teşkilat-ı milliye, istiklal-i tam, nefis-i müdafaa gibi kavramlarla bazen aynı anlamda, bazen de birbirini tamamlayan kavramlar olarak kullanılmıştır. Anlaşılacağı gibi Kuvayımilliye, kimi zaman sadece milis kuvvetler anlamında kimi zaman da hemen her şeyi ihtiva ve ifade eden bir kavram olarak kullanılmıştır. Kuvayımilliyeyi anlamlandıran husus tarihi gerekçeleri ve dayandığı fikriyatıdır. Zira işgallerin yaşandığı böyle bir dönemde girilen mücadelenin gerçekçi bir yol takip etmesi ve sağlam fikri temellere dayanması gerekliydi. Bu itibarla tarihi sürecin kaçınılmaz bir sonucu olarak Türk milletinin mevcudiyetini devam ettirebilmesi için ortaya çıkan Kuvayımilliye, Millî Mücadele hareketinin esası olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan ele alındığında Kuvayımilliye kavramı çok daha geniş bir anlam kazanmakta, Millî Mücadele'nin asıl amacını da ifade etmektedir. Mücadelenin askerî yönünden başka fikri, siyasi-hukuki gerekçelerinin ifadesi olarak hadiselerin vukuuna bağlı olarak bu kavramın delalet ettiği anlamlar da tabii olarak çeşitlenmektedir. Burada belirtmek lazımdır ki Kuvayımilliyenin ortaya çıkışını sağlayacak yegâne husus tarihi millî değerler olacaktır. Tarihten tevarüs eden bu değerlerin kuvveden fiile geçirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde millî bir mücadelenin verilmesi asla mümkün olamazdı. (Turan, 2018: 59 vd).

Millî Mücadele'den Önce Mehmet Akif

Bu bilgilerden sonra Mehmet Akif'in hayatı, şahsiyeti, fikirleri ve çabalarına bakarsak Kuvayımilliyenin tarihi, fikri gerekçelerini daha iyi anlamamız mümkündür. Osmanlı Devleti'nin, mütemadiyen kaybettiği ve büyük acıların yaşandığı bir dönemde 20 Aralık 1873'de doğan Mehmet Akif'in Birinci Dünya Harbi'ne kadarki hayatında devletin yıkılış gerekçelerini gördüğümüz gibi hayatta kalmak isteyen bir milletin direniş iradesini de görürüz. Akif'i sadece edebî yönüyle değil hayatı ve şahsiyeti itibarıyla değerlendirmemiz gereklidir. Millî Mücadele öncesinde Osmanlı düşünce hayatı içerisinde yazdıkları ile son derece önemli tespitler yapan, sorgulayan bir münekkit ve mütefekkir olarak Akif'in aldığı eğitim, hayatı ve yaşadığı zorluklar onun şahsiyetini ve düşünce dünyasını şekillendirmiştir. Akif tarihine, dinine ve medeniyetine bağlılık duygusunu hiçbir zaman kaybetmeden Batı dünyasındaki gelişmeleri de çok iyi takip ve tahlil etmiş, İslam dünyasındaki çöküşü ve yozlaşmayı çekinmeden kendi üslubunca ifade etmekten geri durmamıştır. Bu itibarla Akif'in yıkılan

Osmanlı Devleti ve çözülen Osmanlı toplumu hakkındaki tespitleri bizim için son derece önemlidir.

Akif henüz 3-4 yaşlarında bir çocuk iken 93 Harbi'ne (1877-78 Osmanlı-Rus Harbi) giren Osmanlı Devleti, savaşı kaybetmiş, büyük acılarla birlikte Balkanlar'dan Anadolu'ya müthiş bir göç yaşamıştır. 93 Harbi'nden sonra 1911-12 Trablusgarp Harbi çıkmış Osmanlı Devleti Trablusgarp'ı İtalyanlara terk etmek zorunda kalmıştır. Akabinde henüz kurulmuş olan Balkan devletlerinin başlattıkları 1912-13 Balkan Harbi başlamıştır. Balkanlar'daki acıları gören Akif; şiirlerinde feryat ile neredeyse Allah'a isyan edercesine hissiyatını dile getirmekte ve yine ona sığınmaktadır:

*Yâ Râb, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı?
Mahşerde mi biçârelerin, yoksa felâhı!
Nûr istiyoruz... Sen bize yangın veriyorsun!
"Yandık!" diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!
Solsun mu o parlak yüzü Kur'ân-ı Hakîm'in?
İslam ayak altında sürünsün mü nihâyet?
Yâ Rab, bu ne hüsrândır, İlâhî, bu ne zillet?
Mazlûmu nedir ezmede, ezdirmede ma'nâ?
Zâlimleri adlin, hani, öldürmedi hâlâ!
Cânî geziyor dipdiri... Can vermede ma'sûm!
Suç başkasınıdır da niçin başkası mahkûm?
İslam'ı elinden tutacak, kaldıracak yok...
Nâ-hak yere feryâd ediyor: Âcize hak yok!
Yetmez mi musâb olduğumuz bunca devâhî?
Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlâhî!*

Akif sorgulamaktan da geri durmaz. Aynı şiirinde şunları söyler:

*Eyyah! Beş on kâfirin imanına kandık;
Bir uykuya daldık ki: Cehennemde uyandık!
Mâdâm ki, ey adl-i İlâhî yakacaktın...
Yaksaydın a mel'unları... Tuttun bizi yaktın!*

Akif'e göre Müslüman şuurlu olmalı, feraset sahibi olmalıdır. Müslüman her zaman ümitvar olmalıdır ve karamsarlığa asla kapılmamalıdır. Yine Balkan Harbi yıllarında ona ilham veren Kur'an-ı Kerim'deki bir ayetten ("...İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden, bizi helâk eder misin?... A'râf, 155)." hareketle kaleme aldığı şiirinde şöyle seslenir:

*Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, eminim, budur ancak.
Dünyada inanmam, hani görsem de gözümle,
İmanı olan kimse gebermez bu ölümle.*

Akif iman ile ölüm arasında öyle bir bağ kurmuştur ki, geleceği karanlık görerek azmi bırakmayı alçak bir ölüme benzetmiştir. İmanı olan bir kimsenin böyle bir hâldeyken ölümünü çok ağır bir ifade ile gebermek olarak nitelendirmiştir. Akif'in bu tavrı aslında imanın gereğinin azmetmek, mücadele etmek olduğunu hatırlatmak içindir. Nitekim devamında tarihe de vurgu yaparak milleti şöyle tahrik eder:

*Ey dipdiri meyyit, iki el bir baş içindir,
Davransana... Eller de senin, baş da senindir!
His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.
Karşında ziyâ yoksa, sağından, ya solundan,
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.
Âlemde ziyâ kalmasa, halk etmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!*

Akif bir yandan çalış, azmi bırakma bir yandan da hüsrana rıza verme derken istikbalde hem evladının hem de vatanın ciddi olarak tehlikeye düşeceği uyarısını yapar:

*Hüsrâna rıza verme... Çalış... Azmi bırakma;
Kendin yanacaksan bile, evlâdını yakma!
Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: Vatan tehlikedeymiş... Batıyormuş!*

Şiirin sonlarında Akif,
Sahipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.

sözleriyle vatanın önemini ve sahiplenme duygusunu ön plana çıkarır.

Şu dizelerinde de yeise kapılmanın bir faydasının olmayacağını sabırla, sebatla azmin zincirlerinin kırılmasını ister:

Feryâdı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar...
Uğraş ki: telâfi edecek bunca zarar var.
Feryâd ile kurtulması me'mûl ise haykır!
Yok, yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
'İş bitti... Sebatın sonu yoktur! 'deme, yılma.
Ey millet-i merhume, sakın ye'se kapılma.

Akif'in Balkan Harpleri sırasındaki düşüncelerinin daha sonraki tarihlerde de hiç değişmeden devam ettiğini görmekteyiz. Osmanlı Devleti Balkan Harplerini kaybetmiş ve kendini Birinci Cihan Harbi'nde bulmuştur. Akif Çanakkale Boğaz Harbi başlamadan kısa bir zaman önce (5 Şubat 1915) yazdığı "Uyan" isimli şiirinde aynı inançla, aynı ruhla seslenmeye devam eder. Yine bu ana kadarki hatanın vurdumduymazlık olduğunu vurgulamakta, gelecekte ortaya çıkacak muhtemel tehlikeye dikkat çekmektedir:

Bunca zamandır uyudun, kanmadın;
Çekmediğin kalmadı, uslanmadın.
Çiğnediler yurdunu baştanbaşa,
Sen yine bir kerre kımıldanmadın!
Ninni değil dinlediğin velvele...
Kükreyerek akmada müstakbele
Bir ebedî sel ki zamandır adı;
Haydi katıl sen de o coşkun sele.
Dehşet-i maziyi getir yâdına;
Kimse yetişmez yarın imdadına.
Merhametin yok diyelim nefsine;

*Merhamet etmez misin evlâdına?
Ey koca Şark, ey ebedî meskenet!
Sen de kımıldanmaya bir niyyet et.
Korkuyorum Garb'ın elinden yarın,
Kalmayacak çekmediğin mel'anet.*

Akif şanlı bir tarihi olan milletin kımıldamasını, haksızlıklara karşı özellikle yaşama hakkı elinden alınmadan harekete geçmesini istemektedir:

*Hakk-ı hayatın daha çiğnenmeden,
Kan dökerek almalısın merd isen.
Çünkü bugün ortada hak sâhibi,
Bir kişidir: "Hakkımı vermem!" diyen.*

Akif, Çanakkale Savaşı başladığı tarihlerde Berlin'e görevli gitmiştir. Burada Almanlara esir düşmüş İngiliz ve Rus kuvvetlerinde yer almış Müslüman askerlere nasihatlerde bulunur. Akif bir ara Binbaşı Ömer Lütfi Bey'le görüşürken "Bu Çanakkale ne olacak?" diye sormuş; Ömer Bey de "Allah bilir ama vaziyet tehlikelidir. Askerlik nokta-i nazarından düşünülünce ümit yok. Ancak fen (bilim) kaidelerinin haricinde fevkalbeşer (insanüstü) bir şey olmalı ki dayanabilsin." Bu cevap karşında sarsılan Akif "Eyyvah son istinatgâhımız da yıkılırsa ne olur?" dedikten sonra ağlamaya başlar. Sonra toparlanır ve "Bütün dünya toplanıp hücum etse Çanakkale sükût etmez." der. 5 Mart 1915 tarihinde Ömer Lütfi Bey'e ithafen yazdığı Berlin Hatıraları'nda umut dolu duygularını şu dizelerde dile getirir.

*-Korkma!
Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehid olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,*

*Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar;
Değil mi cephemizin sinesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir;
Değil mi sinede birdir vuran yürek... Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!*

Akif daha sonra İngilizlerin Arapları, özellikle Şerif Hüseyin'i Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırttıklarını öğrenen Teşkilat-ı Mahsusa tarafından muhtemel bir fesadın önüne geçmek kastıyla aralarında Kuşçubaşı Eşref Bey'in de bulunduğu bir heyette yer almış ve 25 Teşkilat-Mahsusa fedaisi ile birlikte Hicaz'a gönderilmiştir. Zor bir yolculuktan sonra Medine'ye ulaşan heyet-tekilerin kulakları Çanakkale'de devam eden savaştadır ve haber almak için çırpınırlar. Eşref Bey El-Muazzam istasyonunda telgraf memuru İzzet Efendi yardımı ile bizzat Harbiye Nazırı Enver Paşa ile görüşerek Çanakkale zaferinin müjdesini alınca gözyaşlarını tutamamış, doğru çöldeki Akif'in çadırına koşarak onu kucaklamış "Aziz üstat, size hayatımın en büyük müjdesini vereceğim. Çanakkale'de muhteşem bir zafer kazandık, dualarınız kabul oldu." demiştir. Akif o gece Çanakkale Destanı'nı yazmadan canını almaması için Allah'a dua etmiştir. Abdest alarak namaz kılıyor, sonra çölün kumları üzerinde kibleye dönerek yere kapanıyor, saatlerce kımıldamadan yerde kalıyor, sonra yerinden kalkıyor, abdest tazeliyor ve tekrar namaza duruyor. Akif, o gece Çanakkale şiirini yazmıştır. Akif, Çanakkale'de vuku bulan savaşı görmediği hâlde Çanakkale Şehitlerine ithaf ettiği muhteşem şiirine

*Şu boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi
diye başlıyor. Sonra savaşın şiddetini anlatıyor:
Öteden saikalar parçalıyor afakı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'makı,
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin,
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,
Atılan her lağımın yaktığı: yüzlerce adam.*

*Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer,
O ne müthiş tipidir: savrulur enkâz-ı beşer..
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak
Boşanır sırtlara, vadilere sağnak sağnak.*

Akif,

*Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor,
Bir hilal uğruna ya Rab ne güneşler batıyor.*

dizeleriyle Çanakkale şehitlerini ve istiklal aşkını öylesine yüceltmıştır ki, şehitliğin kutsiyetini istiklale bağlamıştır. Akif, milletin yaşama hakkını çiğnenmeden kan dökerek alması gerektiğini söylerken Çanakkale’de mücadele eden ecdadın hakkını teslim etmekten de geri durmaz:

*Âsım’ın nesli diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek.*

Millî Mücadele’de Mehmet Akif

Çanakkale’de verilen mücadele ve kazanılan zaferlerden sonra savaş üç yıla yakın bir süre daha devam etmişse de artık daha fazla dayanamayan Osmanlı Devleti mütareke istemek zorunda kalmıştır. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi’nden hemen sonra 13 Kasım 1918’de İstanbul’u işgal eden galip devletler 15 Kasım 1918 tarihinde de 500.000 kişi ile geçemedikleri Boğazları 167 gemi ve 3.500 kişi ile işgal ettiler. Artık umutların söndüğü, çaresizliğin ve teslimiyetin hâkim olduğu mütareke/işgaller dönemi başladı. Anadolu’da kurtuluş çareleri arayan münevverin başını çektiği vatansever insanlar tarafından müdafaa-i hukuk, redd-i ilhak cemiyetleri kurulmaya ve kurulan milis kuvvetler de işgallere karşı direnişe başlamışlardı. 19 Mayıs 1919’da Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a çıkması ve Amasya’ya gelerek meşhur tamimini yayımlaması üzerine Millî Mücadele fiilen başlamıştır. Bu dönemde Balıkesir’de de 1919 yılı Haziran ve Temmuz aylarında iki defa kongre toplanmış, işgallere karşı direnme kararı alınmıştı. Akif de 1920 yılı Ocak ayında Balıkesir’e gitmiş ve 23 Ocak 1920 tarihinde Zağanos Paşa Camii’nde halka vaaz vermiştir. Akif’in Zağanos Paşa Camii’nde vermiş olduğu ve 12 Şubat 1920’de

Sebîlürreşâd'da yayımlanan vaazı (Sebîlürreşâd, 2020: 196-199) Millî Mücadele'nin tarihi ve fikri gerekçelerini ihtiva etmektedir. Bu itibarla üzerinde biraz durmamızda fayda vardır.

Akif, vaazına Âli İmran suresinin 103. ayetini (Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.) okuyarak başlamıştır. Sonra 1918 yılında kaleme aldığı “Alınlar Terlemeli” şiirini okumuş ve konuşmasına geçmiştir. Akif'in en çok tepki gösterdiği atalet/tembellik/vurdumduymazlık şiirin hemen ilk iki beytinde tekrar ediliyordu:

*Cihan alt üst olurken seyre baktın, öyle durdun da,
Bugün bir serserisin, derbedersin kendi yurdunda!*

Konuşmasına da bu yönde bir giriş yaptı ve mevcut durumla ilgili tespitlerde bulundu: “Evet, biz Müslümanlar cihan çalışırken, didinirken, uğraşırken, namütenahi terâkkiyât, namütenahi inkılaplar geçirirken uzaktan seyirci sıfatıyla baktık. Bilhassa şu son senelerde başımıza birçok felaketler yağdı. Elan çilemizi doldurmadık. Sebebi hep seyirci kalmamız, umûr-ı dine olduğu gibi umûr-ı dünyaya karşı da bigane durmamızdır.”

Şiirindeki “Oturmuş ağlayan avare bir masumu kim dinler?” sözünü de “-Yaşamak hakkımdır, bu hakkı benden kimse alamaz... diye haykırıp dururken senin, benim gibi bir miskin bir köşede ağlamış, inlemiş, merhamet dilenmiş... Hiç tesiri olmaz, hatta duyulmaz.” diye açıkladıktan sonra milletlerin bir araya gelerek teşrikimesai ettiklerini ve geceli gündüzlü çalıştıklarını, birleşmedikleri takdirde her taraftan kuşatan tehlikelere karşı duramayacaklarını anladıklarını ifade etmiştir.

Akif, birleşmekte zaruret olduğuna dikkat çektikten sonra da yüz binlerce halkın bu devletin batacağına inanmış olduğunu, bir taraftan Avrupalıların ilerlemesinin gözleri kamaştırdığını, diğer taraftan bu gibi kötü telkinlerin sinirleri uyuşturduğu için de ilerleme olmadığını ifade etmiş ve konuyu yine karamsarlığa ve azimsizliğe getirmiştir: “Hâlâ o yeis (ümitsizlik) ruhlarımızda

hükümandır. Hiç biz Kitâbullah'ı düşünmedik. O Kitâbullah ki birçok âyât-ı celilesiyle ümmet-i İslamiye'yi yeisten, azimlilikten tanzir (men) ediyor.”

Akif, vaazında ayetlerle Müslümanların yeise düşmeye haklarının olmadığını, Allah'ın inayetinden ümidini kesmenin haram olduğunu, Müslümanların aralarında ayrılığa yol açacak en ufak hadiselerden, hareketlerden, sözlerden kesinlikle çekinmeleri gerektiğini İslam tarihinden verdiği örneklerle izah etmiştir.

Akif'in bu vaazının belki de en önemli tarafı düşmana karşı verilecek mücadeleyi farz-ı ayn olarak nitelendirmesidir. Vaazının sonlarında söylemiş olduğu şu sözler Millî Mücadele'nin meşruiyeti bakımından önemlidir :“Cemaat içinde herkesin uhdesine düşen bir vazife-i vataniye, bir fariza-i diniye vardır ki onu ifada zerre kadar ihmal göstermek câiz değildir. Bu hususta hiçbir fert kenara çekilerek seyirci kalamaz. Çünkü düşman kapılarımıza kadar dayanmış, onu kırıp içeri girmek, harîm-i namus ve şerefimizi çiğnemek istiyor. Bu namert taarruza karşı koymak kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar her fert için farz-ı ayn olduğu bir lahza hatırdan çıkarılmamalıdır.”

Akif'in dönmesinden bir süre sonra 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul tekrar işgal edilmiş ve Meclis-i Mebûsan basılarak dağıtılmıştır. Mehmet Akif Balkesir'e gittiği ve orada Anadolu'da yeni başlayan Millî Mücadele hareketi lehinde vaaz verdiği için 3 Mayıs 1920 tarihinde Darü'l Hikmet'ül-İslamiye'deki görevine son verilmiştir.

Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa tarafından 8 Nisan 1920 günü İstanbul Heyet-i Merkeziye Teşkilatına çekilen telgrafla Ankara'ya çağrılan Mehmet Akif 10 Nisan sabahı oğlu Emin'le birlikte İstanbul'dan hareket etmiştir. 14 günlük bir yolculuktan sonra 24 Nisan 1920'de yani Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasından bir gün sonra Ankara'ya ulaşmışlardır. Ankara'ya geldikten sonra Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar ve Antalya'ya giden Akif gittiği yerlerde vaazlar vermiş, halkı Kuvayimilliyeye destek vermeye çağırmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle 17 Mayıs 1920 tarihinde Burdur mebusu seçilen Akif, mebusluğu döneminde de Kastamonu, Çankırı, Konya gibi şehirlere giderek halkı irşat etmeye çalışmıştır. Artık İstanbul ile Ankara Hükûmetleri arasında meşruiyet mücadelesinin verildiği bu dönemde İstanbul Hükûmeti'nce Şeyhülislamı Dürriyade Abdullah Efendi'nin 11 Nisan 1920'de fetvası

yayımlanmıştı. Fetvada Millî Mücadele'ye destek veren ve sultanın emirlerine uymayanlar asi ve hak yolundan çıkmış oldukları ve şeran dünyada ve ahirette cezaya müstahak olacakları ifade edilmekteydi. Oysa Akif Millî Mücadele konusunda Balıkesir'de Zağanos Paşa Camii'nde verdiği vaazda düşmana karşı koymanın her Müslüman için farz-ı ayn olduğunu ifade ederek ilk fetvayı vermişti. Şeyhülislam'ın fetvasına karşılık 22 Nisan 1920 tarihinde Ankara Müftüsü Börekçizade Rıfat Efendi'nin fetvası yayımlanmışsa da Şeyhülislam'ın fetvasının da etkisi ile ayaklanmalar baş göstermeye başlamıştı. Millî Mücadele için büyük bir risk oluşturan ve neredeyse ülkeyi kanlı bir iç savaşın eşiğine getiren ayaklanmalara karşı TBMM kararıyla oluşturulan İrşat Heyeti'nde görev alan Mehmet Akif, 25 Mayıs 1920 tarihinde Konya'ya gitmiştir. Konya'da da Kuvayımilliye ve Millî Mücadele lehinde konuşmalar yapmış, dinî duyguları istismar edilerek aldatılan halka Millî Mücadele'nin önemini, hürriyetin âdeti bir iman meselesi olduğunu, Millî Mücadele'ye karşı yıkıcı propagandalar içinde olan kesimlerin yanlış bir yolda olduklarını anlatmıştır. Akif'in bu seyahatlerinde yapmış olduğu konuşmalar, Kuvayımilliyenin güçlenmesinde ve Millî Mücadele'nin meşruiyet kazanmasında son derece etkili olmuştur.

İtilaf Devletlerinin desteğiyle Anadolu'da 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgaliyle başlayan Yunan işgalleri hızla genişliyordu. İşgale uğrayan hemen her yerde ahaliye yapılan mezalim tahammül edilemez boyutlara ulaşmıştı. Balkan savaşlarında yaşanan facia bu defa Anadolu'da yaşanıyordu. Yunanlılar tarafından 8 Temmuz 1920'de işgale uğrayan Bursa'da da büyük acılar yaşanıyordu. Öyle ki yapılan mezalimden dolayı 10 Temmuz'da TBMM kürsüsüne siyah bir örtü örtülmüştü.

Bursa'nın işgali üzerine yaşananlardan etkilenen Akif sabaha kadar ağlayarak meşhur Bülbül şiirini yazmıştır:

*Eşin var, aşıyanın var, baharın var, ki beklerdin;
Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin?
O Zümrüt tahta kondun, bir semavi saltanat kurdun;
Cihanın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez senin yurdun,
Bugün bir yemyeşil vadi, yarın bir kıpkızıl Gülşen,
Gezersin, hanümanın şen, için şen, kâinatın şen.*

İşgal ve zulümler karşısındaki infialini ortaya koymak için vadinin taci-darı olan bülbülü bir sembol değer olarak ele alan Akif, bu kuşun kopardığı feryatlarla kendi mustarip dünyası arasında bir benzerlik kurmuştur.

Bülbül, o kadar hürdür ki, canı istediği gibi uçabilmektedir. Bülbülün bu kadar feryat etmesine bir anlam veremeyen Akif, Türk ve İslam dünyasının geldiği elim hâli sorgulamakta, muhteşem bir tarihin neredeyse tamamen yok olduğunu, ecdat toprağının çiğnendiğini, İslam'ın haremğâhına kadar girildiğini ve milyonlarca Müslümanın acı çektiğini bir bir sayarak bülbüle sitem etmektedir.

*Hayır, matem senin hakkın değil... Matem benim hakkım;
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez afakım!
Teselliden nasibim yok, hazan ağlar baharımda;
Bugün bir hanumansız serseriyim öz diyarımda!
Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefasız, kansız evladı,
Serapa Garba çiğnettim de çıktım hak-i ecdadı!
Hayalimden geçerken şimdi, fikrim herc-ü merc oldu,
Selahaddin-i Eyyubi'lerin, Fatih'lerin yurdu.
Ne zillettir ki: nakus inlesin beyninde Osman'ın;
Ezan sussun, fezalardan silinsin yâdı Mevla'nın!
Ne hicrandır ki: en şevketli bir mazi serap olsun;
O kudretler, o satvetler harap olsun, türap olsun!
Çökük bir kubbe kalsın mabedinden Yıldırım Han'ın;
Şenaatlerle çiğnensin muazzam kabri Orhan'ın!
Ne haybettir ki: vahdet-gahı dinin devrilip, taş taş,
Sürünsün şimdi milyonlarca me'vasız kalan dindaş!
Yıkılmış hanumanlar yerde işkenceler altında kıvransın;
Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın!
Dolaşsın, sonra, İslam'ın harem-gâhında na-mahrem...
Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil matem!*

10 Ağustos 1920 tarihinde Sevrés Antlaşması imzalanmıştı. Artık Anadolu'nun geleceği şekillenmiş, galip devletlerin asıl niyetleri ortaya çıkmıştı. Akif, 1920 Kasım ayı içinde Kastamonu'da Nasrullah Camii'nde verdiği ve 25 Kasım'da Sebülürreşâd'da yayımlanan vaazında özetle şunları söylemiştir:

Aramıza Avrupalılar tarafından türlü türlü şekiller, türlü türlü isimler altında ekilen fitne, tefrika, fesat tohumları bizim haberimiz bile olmadan filizlenmeye, dallanmaya, budaklanmaya başladı. O demin söylediğim râbîta gevşedi. Artık eski kuvveti, eski tesiri kalmadı. Kalemizin içinden sarsılmaya yüz tuttuğunu gören düşmanlar kendi aralarında birleşerek yani biz Müslümanların memur olduğumuz vahdeti onlar vücuda getirerek, birer hücumda yurdumuzun birer büyük parçasını elimizden alı aliverdiler. Bugün bizi Asya'nın bir ufak parçasında bile yaşayamayacak hâle getirdiler. Bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgat, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları da hep o me'lûn düşmanın işidir. Artık kime hizmet ettiğimizi, kimin hesabına birbirimizin gırtlığına sarıldığımızı anlamak zamanı zannediyorum ki gelmiştir. Allah rızası için olsun aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışarak elimizde kalan şu bir avuç toprağı da verecek olursak, çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kaptırdığımız koca koca memleketlerin halkı hicret edecek yer bulabilmişlerdi.

Neüzübillah biz öyle bir akıbeta mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız. Zaten düşmanlarımızın tertip ettikleri sulh şerâiti, bizim için dünya yüzünde hakk-ı hayat, imkân-ı hayat bırakmıyor.

Allah rızası için olsun, şu muahedenamenin bizim hakkımızdaki maddelerini okuyunuz. Okumak bilmiyorsanız birisine okutunuz da dinleyiniz. Maazallah onu kabul ettiğimiz gün acaba nemiz kalıyor?

Ey cemaat-ı müslimin! İşte bugün bizden istedikleri, ne filân vilâyet, ne falan sancaktır. Doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, saltanatımızdır, devletimizdir, Hilafetimizdir, dinimizdir, imanımızdır.

Ey cemaat-i müslimin! Hepiniz bilirsiniz ki buhranlar içinde çırpınıp duran bu dîn-i mübîn bizlere vedî'atullahdır. Kahraman ecdadımız, bu sübhânî vedî'ayı siyânet uğrunda canlarını fedâ etmişler. Kanlarını seller gibi akıtmışlar. Muharebe meydanlarında şehid düşmüşler; râyet-i İslâm'ı yerlere düşürmemişler. Mübarek naaşlarını çiğnetmişler; Şeriatin harim-i pâkine yabancı ayak basturmamışlar. Babadan evlâda, asırdan asra intikal ede ede bize kadar gelen bu emanet-i kübrâya hıyanet kadar zillet tasavvur olunabilir mi? Yoksa bizler o muazzam ecdadın ahfadı değil miyiz?

Ye'si, meskeneti, ihtirası, tefrikayı büsbütün atarak azme, mücâhedeğe, vahdete sarılalım. Cenâb-ı Kibriyâ, hak yolunda mücâhede için meydana atılan azim ve iman sahipleriyle beraberdir. (Sebilürreşad, 2020: 265-276)

Bu konuşmasında Akif, Sevrés Antlaşması ile ortaya çıkan şartların millete hayat hakkı tanımadığını, bu durumda ümitsizliğe kapılmadan, tefrikaya düşmeden Hak yolunda mücadeleye girişmek gerektiğini son derce sarih bir şekilde ifade etmiştir.

Mehmet Akif Ankara'ya geldiği zaman Tacettin Dergâhı'na yerleşmiştir. 1920 yılının sonlarına doğru millî heyecanı koruyacak, millî azim ve imanı manevi alanda besleyecek, zinde hâlde tutacak, millî bir marşın hazırlanması gündeme gelmiş, Maarif Vekâleti tarafından bunun için bir yarışma tertip edilmiş, yarışmada birinci gelen marşa/şiire 500 lira ödül verileceği ilan edilmişti. Akif ise verilecek ödül sebebiyle yarışmaya katılmamıştır. Ona göre insanlar vatanları için canlarını, mallarını, her şeylerini feda ederken millî marş para karşılığı yazılmamalıdır. Yarışmaya gönderilen 724 şiirden hiç birisinin millî ruh ve heyecanı yansıtacak değerde bulunmamıştır. Böyle bir marşı Mehmet Akif'in yazabileceğini düşünen Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey doğrudan Akif'e bir mektup yazarak yarışmaya katılmasını istemiştir. Akif'in yakın dostu Hasan Basri Bey'in de ısrarları üzerine Akif İstiklal Marşı'nı yazmıştır. 17 Şubat 1921'de Sebülürreşâd'da ve Hâkimiyet-i Millîye'de yayımlanan İstiklal Marşı, TBMM'nde 12 Mart 1921 tarihinde okundu ve büyük bir heyecan içinde kabul edildi.

Akif'in İstiklal Marşı'nı yazdığı ve kabul edildiği zamana bakarsak; Türk ordusunun henüz toparlanamadığı, Eskişehir ve Kütahya savaşlarındaki yenilgiden sonra Yunan kuvvetlerinin Ankara'ya doğru ilerlediği, hatta Meclisin Kayseri'ye taşınmasının gündeme geldiği bir zamandır. Böylesine netameli bir zamanda İstiklal Marşı'ndaki ifadelerden, Akif'in inancında zerre kadar tereddüt etmediği anlaşılmaktadır. Her şeyden önce İstiklal Marşı'nın Millî Mücadele'nin amacını ortaya koyan bir metin olduğunu belirtmeliyiz. Millete ait değerlerin hassasiyetle işlendiği mısralarda bu değerlerin aslında birer millî kuvvet olduğu ve fiile geçirilmeye gayret edildiği görülmektedir. Akif'e göre hürriyet, istiklal; yiğitlik, cesaret, kahramanlık, bayrak, vatan, millet aşkı, din ve iman tutkusu bu millette var olan değerler ve esasında kuvvetlerdir. Akif, bu değerlerin her ne pahasına olursa olsun bağımsızlığı mutlaka kazandıracığı inancındadır.

Akif, İstiklal Marşı'na “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak” diye bayrağa hitap ederek başlar. Hakeza “Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilal” ifadesiyle başladığı ikinci kıtada yine bayrağa seslenir.

Sonra millete döner ve “Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.” “Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım!” dizeleri ile başladığı üçüncü kıtada tarihini hatırlatır. Millete, hiçbir zaman esareti kabul etmemiş olan ec-

dadı hatırından çıkarmamasını ve cesaretini toplamasını ikaz eder. Yine dördüncü kıtada düşmanın çelik zırhlı duvarları olsa da milletin imanının korkuya mahal bırakmayacağını belirtir ve cesaret vermeye çalışır.

Beşinci kıtada “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın. Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.” diyerek askerlere ve millete seslenir. Altıncı ve yedinci kıtalarda vatanın kutsiyeti ifade edildikten sonra bu cennet vatan için şehit olmanın da kutsiyeti vurgulanmıştır.

Sekizinci kıtada Allah’a seslenen ve yalvaran Akif, Müslüman Türk’ün mabedine düşman elinin değmemesi ve ezanların sonsuza dek susmamasını niyaz eder. Duasını dokuzuncu kıtada “O zaman vecd ile bin secde eder, varsa taşım” diyerek tamamlamak ister. Türk milletinin bağımsız bir vatanda yaşaması mümkün olursa bir mezar taşı da varsa ruhunun Allah aşkıyla coşup, şükür secdesine varacağını belirtmektedir.

Onuncu kıtada yine bayrağa seslenen Akif, âdeta söylediklerinin hepsi gerçekleşmiş ve arzu edilen zafer elde edilmiş gibi “Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!” “Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal!” sözleriyle istiklalin mutlaka sağlanacağını ve milletin ebediyen hür yaşayacağını ifade eder. Bu inancı kuvvetlendirmek itibarıyla “Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet”, “Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklal” dizeleriyle milletin ve onun bayrağının hürriyet ve istiklali hak ettikleri ifade edilerek İstiklal Marşı bitmektedir.

İstiklal Marşı’nın kabulünden kısa bir süre sonra Yunan kuvvetleriyle Türk ordusu arasında Sakarya Muharebesi başlamıştır. 22 gün 22 gece aralıksız cereyan eden bu muharebenin akıbeti oldukça endişeye yol açmışsa da Akif’in bu konuda da ümidi, sabrı, inancı ve metanetinde en küçük bir sarsıntı olmamıştır.

Büyük Taarruz’dan bir süre önce cephedeki askerlere moral vermek üzere TBMM’ce oluşturulan heyette de görev alan Akif, Batı cephesinde askerlere cesaret veren ve morallerini yükselten sohbetler yapmıştır.

Sakarya Harbi’nin kazanılmasından takriben bir yıl sonra 26 Ağustos 1922 tarihinde Büyük Taarruz başlamış ve 30 Ağustos 1922’de Büyük Zafer kazanılmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ve ağır bir mütareke imzalayan Osmanlı Devleti'nin artık direnecek bir gücünün kalmadığı bu dönemde kurtuluş çareleri arayan münevverin teşebbüsleriyle mahallî kongreler toplanmaya ve milis kuvvetler teşkil edilerek yavaş yavaş millî bir direniş örgütlenmeye başlamıştır. Mütareke ile ordu terhis edildiği, silah ve cephanesine el konulduğu gibi yıllardır savaştan yorgun ve fakir bir hâldedir. Tabiatıyla millî kuvvetlerin düvel-i muazzamaya karşı başarılı olması da pek mümkün gözük-müyordu. Her şeyden önce karamsarlığın hâkim olduğu bu dönemde milletin tekrar savaşıma karar vermesi gerekiyordu. Bunu sağlamak zor olsa da im-kânsız değildi. Zira tarih boyunca hiçbir zaman istiklalini kaybetmemiş olan Türk milleti için istiklal bir varoluş meselesi idi. Tarihin, dinin, medeniyetin ve kimliğin telkin ettiği yegâne husus da ne pahasına olursa olsun mücadele edilmesidir. İşte umutları tükenmek noktasına gelmişse de millette var olan mücadele azminin kuvveden fiile geçirilmesi gerekliydi. Bu itibarla Kuvayimil-liye sadece askerî bir güç olarak telakki edilmeyecek haysiyet, gurur, iman ve şahsiyetin beslediği değerlerin bir ifadesi olarak anlaşılabacaktır. Aksi takdirde “Ya istiklal ya ölüm” inancıyla, “ölürsek şehit, kalırsak gazi oluruz” inancıyla silaha sarılmak ve yaşama hakkını yeniden elde etmek mümkün olamazdı.

Önce Balkan Savaşları, sonra da Birinci Dünya Savaşı'ndaki kayıpları ve yaşanan acıları dile getiren Mehmet Akif, milletin ümitsizliğini ve ataletini tenkit etmekten geri durmamış ve namüsait şartlarda dahi tarihte ecdadın gay-retleri ve inancını hatırlatmak suretiyle de mücadele edilmesi gerektiğini ifade edegelmiştir. Şiirlerinde vatan, devlet, hürriyet, istiklal, şehitlik gibi pek çok kavramı defalarca zikretmesinin asıl sebebi de bu değerlerin millî kuvvete dö-nüşmesini sağlamaktır. Çok iyi bir eğitim almış olan Akif'in en önemli yönü, samimi ve mütehassis bir şahsiyet olmasıdır. Aynı zamanda çekinmeden çok ağır ifadeler kullanan Akif, iyi bir münekkıt ve münevverdir. Şahsiyeti itibarıyla da Akif bir değer olarak kabul edilmiş ve kendisine itibar edilmiştir.

Henüz TBMM açılmadan önce Balıkesirlilerin davetini tereddüt etmeden giden ve burada Zağanos Paşa Camii'nde bir vaaz veren Akif, vaazında milletin ataletten kurtulması gerektiği, düşmana karşı direnişe destek verilmesinin Allah'ın emri, hatta farz-ı ayn olduğunu uzun uzun anlatmıştır. Böylece Akif artık Millî Mücadele'ye iştirak ettiği gibi bu tarihten kurtuluşa

kadar Kuvayımilliye'nin tarihî ve fikri gerekçelerini anlatmaktan bir an geri kalmamıştır. Akif'in bu yönünü çok iyi bilen Mustafa Kemal Paşa da Mehmet Akif'i Ankara'ya davet etmiştir. Bir an bile tereddüt etmeyen Akif meşakkatli bir yolculuktan sonra Ankara'ya ulaşmıştır. Ankara'ya geldikten sonra pek çok şehre giderek Kuvayımilliye hakkında açıklamalar ve Millî Mücadele'nin desteklenmesi yönünde konuşmalar yapmıştır. Mehmet Akif tarafından yazılan ve 12 Mart 1921 tarihinde TBMM'nde kabul edilen İstiklal Marşı, Millî Mücadele ruhunun muhteşem bir anlatımı olup burada Kuvayımilliye'nin ihtiva ettiği pek çok kavram/değer nakış nakış işlenmiştir. Mehmet Akif TBMM'ye mebus seçildikten sonra da canla başla çalışmaktan geri durmamış, yine muhtelif şehirlere giderek halkı irşat etmeye devam etmiştir.

Sonuç olarak; Mehmet Akif, gerek Kuvayımilliye'nin ortaya çıkmasında gerekse Millî Mücadele'nin başarı kazanmasında son derece önemli rol oynamıştır. Şiirlerinde ve konuşmalarında özellikle Kuvayımilliye'nin tarihî ve fikrî değerlerini işleyen Akif, bu değerlerin kuvveden fiile geçirilmesini sağlayan mümtaz bir şahsiyettir.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. ve Abdulkadiroğlu, N. (1990). *Mehmed Akif Ersoy'un Makaleleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arıbaş, S. (1992). *Mehmet Akif'in Eğitim Üzerine Düşünceleri*. İstanbul: Medeniyet.
- Ayaz, H. (2015). Bülbül Şiiri Etrafında Mehmet Akif'in Değerler Dünyası Üzerine Düşünceler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXV(1), 31-37.
- Bacanlı, H. (2018). Birinci TBMM'de Burdur Milletvekili Mehmet Akif (Ersay) ve Faaliyetleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXXIV(97), 1-54.
- Çağbayır, Y. (2006). *İstiklal Marşının Tahlili* (4. baskı). Ankara: Türk Diyanet Vakfı.
- Çarkçı, A. (2020). Meşrutiyetten Cumhuriyete Mehmet Akif Ersoy'un Siyasi Faaliyetleri ve Düşünsel Biyografisinde Yer Alan Siyasal Kavramlar. *Mevzu*, (3), 9-43.
- Donbay, A. (2021). Mehmet Akif Ersoy: Bir Şairin "Milletin Sesi" Olarak Portresi, *Türk Dili*, (831), 24-36.
- Ersoy, M. A. (1979). *Safahat Mehmet Akif* (haz. Ö. R. Doğrul) (12. baskı). İstanbul: İnkılap ve Aka.
- Gülendam, R. (2016). *Milletin Derdiyle Dertlenen Bir Hisli Yürek Mehmet Akif Ersoy*. Ankara: Berikan.
- Güler, A. (2021). Millî Mücadele'de Mehmet Akif ve 100. Yılında İstiklal Marşı, *Anıtkabir Dergisi*, (81), 8-19.
- Sebilürreşad. (2020). C 18 S 443-468 (09 Ekim 1919-17 Şubat 1921) içinde (s. 265-276). İstanbul: Bağcılar Belediyesi.
- Semiz, Y. ve Akandere, O. (2002). Millî Mücadele'de Mehmet Akif (Ersay) Beyin Faaliyetleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVIII(54), 904-952.
- Tay, B. ve Nalçacı, A. (2020). İstiklal Marşı'mızda Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 243-275.
- Turan, M. (2018). Kuvâ-yı Milliye'nin Anlamı, Tarihi ve Fikri Temelleri, *Türk Yurdu*, (366), 59-70.